

ABSTRAKTI

Carita Kiili, Leena Laurinen, Miika Marttunen & Donald, J. Leu

Lukiolaiset nettilähteiden äärellä: Internetlukeminen yhteisöllisenä toimintana

Yhteystiedot: Carita Kiili, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, carita.kiili@jyu.fi

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, miten lukiolaiset hakevat tietoa, arvioivat informaatiota ja työstävät lukemaansa silloin, kun he käyttävät internetiä kirjoitelmansa tiedonlähteenä. Erityisesti tarkasteltiin sitä, miten opiskelijat luovat merkityksiä ja tietoa yhdessä, kun he lukevat internetissä tekstejä kiistanalaisesta aiheesta.

Tutkimuksen toteutus

Opetuskokeilussa opiskelijat (n = 38) työskentelivät pareittain ja he laativat yhteisen kirjoitelman aiheesta ”Pitäisikö internetsensuuria tiukentaa?” Opiskelijoita pyydettiin tarkastelemaan aihetta eri näkökulmista. Opiskelijat työskentelivät kolmessa vaiheessa. Ensiksi (10–15min) opiskelijaparit keskustelivat aiheesta tehden muistiinpanoja paperille. Tämän jälkeen parit etsivät aiheesta lisätietoa internetistä puolen tunnin ajan täydentäen muistiinpanojaan. Lopuksi opiskelijat laativat yhteisen kirjoitelman (45 min) Opiskelijoiden internetlukemista tutkittiin vuorovaikutusmenetelmällä, mikä tarkoittaa sitä, että opiskelijapareja pyydettiin suorittamaan annettu tehtävä yhdessä keskustellen. Opiskelijaparien käymät keskustelut sekä heidän internetissä tekemänsä toiminnot tallennettiin videonkaappausohjelmalla. Keskustelut litteroitiin.

Vuorovaikutusprotokollat analysoitiin kolmella tasolla. Ensinnä opiskelijoiden lukemisen aikana käyty keskustelut jaettiin tiedonhaun, informaation arvioinnin, sisällön prosessoinnin, toiminnan tarkkailun ja säätelyn sekä aiheeseen liittymättömän keskustelun episodeihin. Informaation arvioinnin episodit luokiteltiin seuraaviin kolmeen kategoriaan: 1) informaation luotettavuuden arviointi, 2) informaation relevanssin arviointi sekä 3) informaation luotettavuuden ja relevanssin arviointi.

Sisällön prosessoinnin episodit jaettiin edelleen katkelmiin sen perusteella, millaista yhteisöllistä lukemista ne sisälsivät. Katkelmat luokiteltiin hyödyntämällä nelikenttää, joka muodostui kahdesta ulottuvuudesta: yhteisöllinen vs. yksilöllinen ja syvälinen vs. pinnallinen informaation prosessointi. Hiljaa lukeminen luokiteltiin erikseen. Sisällön prosessoinnin episodeista paikallistettiin ja luokiteltiin myös sellaiset ilmaisu, jotka osoittivat jonkin lukemisstrategian käyttöä. Opiskelijoiden opettajat arvioivat yhteiset kirjoitelmat.

Ajankäyttö internetlukemisen aikana

Opiskelijaparit käyttivät keskimäärin 65 % tehtävään varatusta ajasta sisällön prosessointiin ja 23 % tiedonhakuun. Huomattavasti vähemmän aikaa käytettiin toiminnan tarkkailuun ja sen säätelyyn (7 %) ja informaation arviointiin (5 %). Opiskelijaparit keskittyivät hyvin annettuun tehtävään, sillä vain 0,3 % käytettävissä olevasta ajasta kului tehtävään liittymättömään keskusteluun. Opiskelijaparien välillä oli kuitenkin huomattavia eroja siinä, miten he tehtävään annetun ajan käyttivät. Kun yksi pari käytti vain 4 % ajasta tiedonhakuun, toinen pari käytti siihen jopa 52 % ajasta. Joillakin pareilla näytti siten olevan vaikeuksia löytää relevanttia informaatiota, jolloin heille jäi vähemmän aikaa itse tutkittavan ilmiön tarkasteluun.

Informaation arviointi

Tämä tutkimus osoitti, että opiskelijat arvioivat useammin informaation relevanssia kuin sen luotettavuutta. Informaation arvioinnin episodeista 64 % liittyi relevanssin arviointiin ja 32 % luotettavuuden arviointiin. Neljässä prosentissa episodeista opiskelijaparit arvioivat sekä relevanssia että luotettavuutta. Osa opiskelijoista suhtautui internetlähteisiin melko kriittikittävästi. Opiskelijapareista 42 % ei arvioinut lähteiden luotettavuutta lainkaan lukemisen aikana.

Sisällön prosessointi

Kun opiskelijaparit prosessoivat internetsivustojen sisältöjä, hyödynsivät he eniten yhteisöllistä lukemistapaa. Siihen käytettiin 46 % sisällön prosessointiin kulutetusta ajasta. Yhteisöllisellä lukemistavalla tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa opiskelijat rakentavat vastavuoroisesti merkityksiä/tietoa tai hankkivat informaatiota tai pyrkivät selventämään lukemaansa. Sitä vastoin yksilölliselle lukemistavalle on ominaista se, että toinen opiskelijoista vastaa edellä mainituista toiminnoista. Yksilöllinen lukemistapa oli yhteisöllistä lukemistapaa harvinaisempaa, sillä siihen käytettiin vain 9 % ajasta. Hiljaa lukemiseen käytettiin kuitenkin melko paljon aikaa, keskimäärin 45 %.

Lukemisen strategioita käytettiin eniten (yli puolet kaikista lukemisen strategioista) silloin, kun opiskelijat rakensivat merkityksiä tai tietoa yhdessä. Luonteenomaista tällaiselle lukemiselle oli myös sellaisten strategioiden käyttö, jotka osoittivat informaation syvällistä prosessointia. Kun merkityksiä tai tietoa rakennettiin yhdessä, käytetyin strategia olikin argumenttien esittäminen, niiden kehittäminen tai arviointi.

Lukijaprofiilit

Vaikka yhteisöllinen, argumentatiivinen lukemistilanne näyttäisikin tukevan opiskelijoiden merkitysten ja tiedon rakentamista, eivät kaikki opiskelijat osanneet hyödyntää yhteisöllisen työskentelyn mahdollisuuksia. Opiskelijoiden yhdessä lukemisen tavat vaihtelivat melkoisesti. Kun jotkut opiskelijaparit rakensivat tietoa aktiivisesti yhdessä, toiset parit suosivat yksilöllisempää lukemistapaa, jopa hiljaa lukemista. Näitä opiskelijaparien välisiä eroja kuvaa hierarkkisen klusterianalyysin avulla saadut lukijaprofiilit: 1) yhteisölliset tiedonrakentajat (2 opiskelijaparia); 2) yhteisölliset lukijat (2 paria); 3) yksilöllistä ja yhteisöllistä lukemista yhdistelevät lukijat (6 paria); 4) yksilöllisesti orientoituneet lukijat (4 paria) ja 5) hiljaa lukijat (5 paria). Opiskelijaparien profiili heijastui yhteisten kirjoitelmien laatuun. Yhteisölliset tiedonrakentajat saivat kirjoitelmistaan parhaat arvostukset kun taas hiljaa lukijat saivat keskimäärin heikoimmat arvostukset.

Internetlukemista ja tekstien yhteistä tulkintaa olisi hyvä opettaa koulussa

Oman tiedontarpeen käsitteellistäminen hakukyselyissä, kriittinen lukeminen ja useiden lähteiden hyödyntäminen ovat vaativia taitoja. Tämän vuoksi näitä taitoja olisi hyvä opettaa kaikilla kouluasteilla. Samoin koulussa pitäisi tarjota runsaasti kokemuksia yhdessä opiskelemisesta ja erilaisista tavoista tulkita tekstiä. Lisäksi tulisi opettaa työtapoja, jotka edistävät erilaisten näkökulmien huomioimista ja yhteistä ajatusten kehittelyä.